

Dr hab. Andrzej Wawryniuk
Profesor PWSZ w Chełmie

Chełm, 14 lipca 2018 r.

RECENZJA

Rozprawy doktorskiej mgr Urszuli KSIĘŻOPOLSKIEJ

pt. *Prawne aspekty działania Straży Granicznej w latach 1918-1939*, ss. 215

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska Pani mgr Urszuli Księżopolskiej pt.: *Prawne aspekty działania Straży Granicznej w latach 1918-1939* została napisana pod kierunkiem dr hab. Marzeny Dyjakowskiej, prof. KUL w Instytucie Prawa, Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie.

Odradzające się po 123 latach niewoli państwo polskie stanęło przed problemem, czy i w jaki sposób może odzyskać terytorium zbliżone do przedrozbiorowej Rzeczypospolitej. Decydujące rozstrzygnięcia o obszarze i powojennych granicach zapadały w latach 1918-1923. Już 3 stycznia 1918 r. Rada Regencyjna¹ wydała dekret o tymczasowej organizacji naczelnych władz w Królestwie Polskim, postanawiając, że sprawuje ona rządy przez Prezydenta Ministrów, Radę Ministrów oraz poszczególnych Ministrów². Zaczęto więc tworzyć zręby państwowości polskiej na wolnym od okupantów obszarze, który w dalszym ciągu, w dostępny dla siebie sposób działał na niekorzyść Polski i Polaków. Należy tu wymienić m.in. traktat brzeski z 9 lutego 1918 r., zawarty między Cesarstwem Niemieckim, Austro-Węgrami, Imperium Osmańskim (Turcja), Rosją, a Ukraińską Republiką Ludową (URL). W wyniku wspomnianego Traktatu Niemcy i Austro-Węgry odstępowały proklamowanej 22 stycznia 1918 r.[!] URL między innymi Chełmszczyznę oraz Podlasie, których granice opisano w artykule III punkt 2 załącznika do Traktatu³. Ukraińcy liczyli na znacznie więcej. Premier Wsewołod Hołubowycz domagał się także włączenia do URL ukraińskich ziem[!] wchodzących w skład Austro-Węgier (Małopolska Wschodnia), jak

¹ Radę Regencyjną reprezentowali: Aleksander Kakowski, Zdzisław Lubomirski i Józef Ostrowski.

² Dekret Rady Regencyjnej o tymczasowej organizacji Władz Naczelnych w Królestwie Polskim, Dziennik Urzędowy (Dz. U.) z 1918, Nr 1, poz. 1. Por. A. Ваврынюк, *Анализ правовых актов в области пограничной пошлины как один из инструментов защиты Польского Государства в 1919–1920 годы*, „Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки”, Серія: Міжнародні відносини 2014, nr № 14, s. 102.

³ A. Kozłowski, *Geopolityczne położenie granicy pokoju brzeskiego (marzec 1918)*, „Studia Europejskie” t. IV, 1999, s. 129.

również tych okupowanych w trakcie wojny, w tym oprócz Chełmszczyzny i Podlasia - Nadsania⁴. Szczęśliwie dla Polski traktat nie został ratyfikowany przez Austro-Węgry i nigdy nie wszedł w życie.

Przytoczone zdarzenia ukazują jak trudne były początki odradzania się Rzeczypospolitej, a tym samym jak poważnym problemem była ochrona niestabilnych przecież przez kilka lat granic państwa. Powyższy wywód uzasadnia między innymi trafność wyboru tematu rozprawy doktorskiej Mgr Urszuli Księżpolskiej. Ponadto na podstawie własnych doświadczeń związanych z realizacją wielu publikacji o tematyce granicznej potwierdzam złożoność badań, które Doktorantka musiała wykonać w trakcie prac nad dysertacją.

Uwagi wstępne

Konstrukcję rozprawy doktorskiej należy uznać za klasyczną. Składa się ona z wykazu skrótów, wstępu, czterech rozdziałów merytorycznych, zakończenia i bibliografii.

We wstępie Doktorantka przedstawia podstawowe informacje statystyczne dotyczące powierzchni odrodzonej Polski i jej granic. Ukazując długości poszczególnych kordonów Mgr Urszula Księżpolska wyprowadza, w mojej ocenie, słuszny wniosek dotyczący konieczności utworzenia stałej formacji granicznej, powołanej wyłącznie do ochrony granic zewnętrznych państwa oraz bezpieczeństwa ludności pogranicza. Doktorantka przyjmuje, że dynamiczne zmiany w tworzeniu różnych formacji granicznych nastąpiły w latach 1918-1924, dodając, że w początkowym okresie kadry oficerskie skierowane do ochrony rubieży polskich rekrutowały się z oddelegowanych żołnierzy liniowych, a więc nieprzygotowanych do wykonywania nowych obowiązków. W zaistniałej sytuacji konieczne więc było ich odpowiednie przeszkolenie. Podobnie postępowano z podoficerami, których przygotowywano dopiero w trakcie pełnienia służby na granicy (s. 5-7).

Można przyjąć, że tak skonstruowana pierwsza część wstępu jest wystarczająca. Uważam jednak, że należało wspomnieć także o podejmowanych działaniach przez Tymczasową Radę Stanu⁵, a następnie Radę Regencyjną⁶. Działania te dotyczyły spójności

⁴ J. Hrycak, *Historia Ukrainy 1772-1999. Narodziny nowoczesnego narodu*, Lublin 2000, s. 130.

⁵ Rozporządzenie c. i k. Jenerał-Gubernatora wojskowego z dnia 6-go grudnia 1916 r. o tymczasowej Radzie Stanu w Królestwie Polskim, Dziennik Rozporządzeń c. i k. Jeneralnego Gubernatorstwa Wojskowego dla austro-węgierskiego obszaru okupowanego w Polsce, cz. 19 (6 grudnia 1916 r.).

⁶ Dekret Rady Regencyjnej o tymczasowej organizacji Władz naczelnych w Królestwie Polskim, Dz. U. z 1918, nr 1, poz. 1.

terytorialnej kształtującego się państwa, co jest według mnie równoznaczne z rozpatrywaniem ich także pod względem ochrony terytorium Królestwa Polskiego jako namiastki państwa.

W dalszej części wstępu Doktorantka przedstawiła cele pracy, które uznaje za optymalne. Ponadto uważam za słuszną, zapisaną po nich myśl przewodnią dysertacji potwierdzającą dążenia Autorki rozprawy do osiągnięcia konkretnego celu związanego z realizacją tematu pracy.

Do przedstawionych we wstępie streszczeń poszczególnych rozdziałów uwag nie wnoszę, uznając że z założenia taka właśnie forma jest wystarczająca (s. 7, 8). Mam natomiast uwagę porządkową dotyczącą kolejności przedstawionych aktów prawnych, tym bardziej że Doktorantka zapisała: „Podstawowymi aktami normatywnymi regulującymi przedmiot niniejszej rozprawy są...”. (s. 8). W mojej ocenie jako pierwsze winny być umieszczone: Traktat pokoju między mocarstwami sprzymierzonymi i skojarzonymi i Niemcami podpisany w Wersalu dnia 28 czerwca 1919 roku, (Dz. U. z 1920, Nr 35, poz. 200), Rozporządzenie Rady Obrony Państwa z dnia 20 lipca 1920 r. w przedmiocie ochrony granic (Dz. U. z 1920, Nr 64, poz. 426), Traktat pokoju między Polską a Rosją i Ukrainą podpisany w Rydze dnia 18 marca 1921 roku (Dz. U. z 1921, Nr 49, poz. 300), a następnie zgodnie z chronologią i zakresem, te akty prawne, które miały najważniejszy wpływ na kształtowanie się formacji granicznych, a także szeroko rozumiane funkcjonowanie granic (s. 8, 9).

Przedstawione we wstępie pracy metody przyjmuję bez zastrzeżeń. Akceptuję też bez uwag wnioski Mgr Urszuli Księżopolskiej zawarte w ostatniej części wstępu, a w szczególności apróbuję determinację Doktorantki zapisaną w stwierdzeniu: „Praca ma za zadanie, chociażby w niewielkim stopniu, zapełnić lukę w spojrzeniu na Straż Graniczną” (s. 10).

Za usterkę techniczną uważam formę zapisu tytułu czasopisma „Problemy ochrony granic” (s. 9).

Rozdział I

W rozdziale I Doktorantka charakteryzuje poszczególne odcinki graniczne, rozpoczynając od przedstawienia sytuacji na zachodnich rubieżach państwa, podkreślając jednocześnie znaczenie konferencji pokojowej w Paryżu, które się odbyło 18 stycznia 1919 r. Delegacja polska wprowadziła wówczas do programu obrad sprawę powojennych granic Polski. Tematyka ta spotkała się z życzliwym przyjęciem państw zwycięskiej koalicji, która

zdecydowała o powołaniu 12 lutego 1919 r. Komisji do Spraw Polskich, na której czele stanął francuski dyplomata Jules Cambon.

Doktorantka zwraca jednocześnie uwagę, że w tym czasie trwały jeszcze walki, a Niemcy koncentrowały swoje oddziały na granicy z Polską. Opisane zostały również przygotowania państwa polskiego do ewentualnych walk z zachodnim sąsiadem i formułowanie jednostek do ich obrony. Sytuację militarną Polski wzmocniła znacząco przybyła z Francji 3 dywizja piechoty gen. Józefa Hallera. Ten fragment pracy zawiera informacje o podpisanym 28 czerwca 1919 r. traktacie z Niemcami i jego ratyfikacji.

W kolejnych częściach rozdziału Doktorantka omawia sytuację w Wielkopolsce, na Pomorzu, Warmii i Mazurach, Górnym Śląsku oraz w Wolnym Mieście Gdańsk. Wiele miejsca Mgr U. Księżopolska poświęca także granicy południowej z Czechosłowacją i Rumunią, granicy północnej, a także granicy wschodniej.

Powyższe fragmenty pracy uważam za istotne. Jednocześnie w mojej ocenie Doktorantka winna dodatkowo ukazać rolę prezydenta Stanów Zjednoczonych Ameryki Woodrow'a Wilsona w uzyskaniu niepodległości przez Polskę, w tym jego program pokojowy ogłoszony 8 stycznia 1918 r. (tzw. czternaście punktów Wilsona), a także przedstawić znaczenie traktatu brzeskiego podpisanego 9 lutego 1918 r. przez Niemcy, Austro-Węgry, Turcję i Bułgarię z Ukrainą i Republiką Ludową, w wyniku którego URL miała otrzymać Chełmszczyznę i Podlasie. W końcowej części rozdziału, omawiając decyzję Rady Ambasadorów z 15 marca 1923 r. (s. 43), można było dodać informację o przekazaniu Polsce Galicji Wschodniej.

Za uwagi techniczne uważam: wymienione po raz pierwszy w tekście nazwisko gen. Hallera (s. 15), bez pełnego brzmienia imienia (Józef); Armia Wielkopolska (s. 18) - zapisana małymi literami; gen. Seectk zapisany po raz pierwszy (s. 21) - bez imienia (Hans); Śląsk Cieszyński (s. 33) zapisany małymi literami; Galicja Wschodnia (s. 38) - w tekście „wschodnia” - z małej litery; Petlura (s. 40 - trzeci wers od góry) - zapis po raz pierwszy - bez imienia (Semen); traktat ryski (s. 46) - zapisany wielkimi literami.

Powyższe usterki uznaję za mało istotne, wymienione przeze mnie ze względów formalnych, które - czego nie wykluczam - mogły powstać w trakcie automatycznej ingerencji programu systemowego komputera.

Rozdział II

Konstrukcja rozdziału II jest właściwa. Doktorantka słusznie wychodzi od przedstawienia form ochrony granic, opisując prawidłowo pojęcie „granica państwowa”.

Również w wystarczający sposób wyjaśnia jej zasadnicze funkcje (s. 49). W tej części pracy można mieć jedynie zastrzeżenie co do chronologii występowania w aktach prawnych pojęcia granicy jako linii. Takie określenie występuje już np. w Rozporządzeniu Rady Obrony Państwa z dnia 20 lipca 1920 r. w sprawie ochrony granic⁷ oraz Oświadczeniu rządowym z dnia 20 kwietnia 1923 r. w przedmiocie uznania granic wschodnich Rzeczypospolitej⁸ i można było te akty prawne wykorzystać.

Kwestie dotyczące systemu zabezpieczenia granic i wyróżnienie dwóch oddzielnie funkcjonujących zabezpieczeń jest stwierdzeniem adekwatnym do ówczesnej sytuacji. Doktorantka słusznie zauważyła, że ze względu na specyfikę ochrony rubieży państwa zostały powołane dwie oddzielne struktury, z których jedna miała za zadanie zabezpieczenie flanki wschodniej Polski, a zupełnie inna zabezpieczała granice państwa od południa, zachodu i północy. Zostały one wszystkie prawidłowo wymienione z nazwy i właściwie omówione - na wschodzie począwszy od Kordonu Granicznego Ministerstwa Spraw Wojskowych, aż do Korpusu Ochrony Pogranicza kończąc, a na pozostałych odcinkach granicznych od Straży Graniczno-Wojskowej do Straży Granicznej. Jednocześnie Doktorantka podkreśliła, że ostatnie z wymienionych formacji chroniące granic Polski istniały do 1939 r.

Zaprezentowane charakterystyki jednostek powołanych do ochrony granic uważam za szczególnie wartościowe. Jednocześnie pragnę podkreślić, że ta część pracy została napisana na podstawie dokumentów archiwalnych, co w mojej ocenie przesądza o jej nowatorskim charakterze. Mam tu na myśli zarówno dokumenty z: Archiwum Akt Nowych (np. s. 52, 53, 54, 57, 58, 70), czy Archiwum Straży Granicznej (s. 53, 56, 58, 59, 60, 62, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 79, 81, 82, 91).

Dobór materiałów archiwalnych i ich wykorzystanie świadczy o przemyślanej przez Doktorantkę koncepcji pracy, co w połączeniu z wieloma aktami prawnymi wykorzystanymi w tym rozdziale pozwala na ocenę, że w takim zakresie jego tematyka nie była dotychczas opracowana.

Dodać też należy, że na szczególne podkreślenie zasługują te fragmenty pracy, w których Doktorantka omawia formacje: Straży Granicznej (SG) oraz Korpusu Ochrony

⁷ Rozporządzeniu Rady Obrony Państwa z dnia 20 lipca 1920 r. w sprawie ochrony granic, Dz. U. z 1920, Nr 64, poz. 426. W tym akcie prawnym granica państwa utożsamiana jest z linią celną, stąd przywołanie wymienionego aktu.

⁸ Oświadczenie Rządowe z dnia 20 kwietnia 1923 r. w przedmiocie uznania granic wschodnich Rzeczypospolitej, Dz. U. z 1923, Nr 49, poz. 333.

Pogranicza. Pozorne jest niezachowanie proporcji dotyczące treści na niekorzyść SG, ponieważ Straży Granicznej poświęcony został cały rozdział III.

Rozdział III

W rozdziale III Doktorantka omawia powstanie, organizację i funkcjonowanie Straży Granicznej. Tę część pracy uważam za szczególnie ważną, chociażby z uwagi na fakt, że znaczna jego część została napisana w oparciu o dokumenty archiwalne. Należy podkreślić, że oprócz wymienionych w Rozdziale II, Rozdział III dokumentów, Autorka omawia wiele innych archiwaliów, do których dotarła w Centralnym Archiwum Wojskowym. Na szczególną uwagę zwraca jeden z nich - projekt rozporządzenia o Straży Granicznej omawiany na posiedzeniu Rady Ministrów w lutym 1928 r. Projekt co prawda nie uzyskał akceptacji naczelnych władz państwa, ale stanowił podstawę do dalszych debat, w efekcie których Prezydent Rzeczypospolitej podjął stosowną decyzję i 2 kwietnia 1928 r. formacja ta rozpoczęła służbę na granicach państwa polskiego.

Fragment dotyczący struktury SG i jej dyslokacje Autorka opisuje na podstawie tzw. źródeł wtórnych (s. 113-115), gdy tymczasem są one doskonale przedstawione w rozkazach organizacyjnych Komendy Straży Granicznej z 1929 i 1930 r.⁹

Ponadto pisząc o Centralnej Szkole Straży Granicznej (CSSG) w Górze Kalwarii (s. 115), Doktorantka nie wspomina o ważnej decyzji Komendy Straży Granicznej, która została podjęta 15 listopada 1933 r. (Rozkaz organizacyjny nr 3 z dn. 29 XI 1933 r.) i dotyczyła przeniesienia Centralnej Szkoły Straży Granicznej z Góry Kalwarii do Rawy Ruskiej, gdzie także przeniesiony został Zakład Tresury Psów Granicznych¹⁰. Ważne rozstrzygnięcia dotyczące kadry CSSG zostały zawarte w rozkazie organizacyjnym nr 1 z dn. 29 stycznia 1934 r., w którym między innymi ustalono obsadę oficerską powyższej placówki, składającą się z jednego inspektora, jednego nadkomisarza, 4 komisarzy i 4 podkomisarzy. W Szkole służbę pełniło 31 szeregowych m.in. sanitariusz, rusznikarz, maszynista oraz 8 instruktorów tresury psów granicznych. W charakterze służby pomocniczej w CSSG pracowało 12 osób¹¹.

Kolejne fragmenty rozdziału (s. 117-119) postrzegam jako istotne. W mojej ocenie na uwagę zasługuje także materiał badawczy, który został opisany w podrozdziałach 3.5. i 3.6. (s. 120-127). Doktorantka opierając się na wielu aktach prawnych, dokonuje trafnej

⁹ Archiwum Akt Nowych, Komenda Straży Granicznej, Rozkazy organizacyjne Komendy Straży Granicznej od 1928- 1934), sygn. 4, k. 46-105.

¹⁰ Ibidem, k. 18.

¹¹ Ibidem, k. 14, 15.

i szerokiej analizie stanu faktycznego związanego z ochroną granicy państwowej, a także współpracą z sąsiadami. Również zasadne jest porównanie charakteru służby Straży Granicznej do Korpusu Ochrony Pogranicza, w którym Mgr Urszula Księżopolska wskazuje na złożoność problemów pełnienia służby SG, twierdząc, że KOP miał łatwiejsze zadanie do wykonania i szybciej uporał się z agresywnym oddziaływaniem wschodniego sąsiada, niż to miało miejsce na zachodzie, w szczególności na granicy z Niemcami.

Ostatni podrozdział rozdziału III dotyczy działalności wywiadu Straży Granicznej (s.127-137).

W mojej ocenie Doktorantka omówiła wystarczająco strefy działania wywiadu tj. obszar pogranicza i obszar wewnętrzny (s. 128). Wyjaśniła również metody pracy własnego aparatu wywiadowczego, jego podstawowe zadania i współpracę z polskimi placówkami konsularnymi za granicą, Oddziałem II Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego, Oddziałem II Ministerstwa Spraw Wojskowych i Żandarmerią Wojskową (s. 129). Istotną częścią podrozdziału są jego fragmenty poświęcone sieci konfidentów i informatorów oraz roli, jaką spełniali w rozpoznawaniu środowisk, a także ewentualnych zagrożeń. Ponadto na rzecz Straży Granicznej pracowały osoby, które nie należały do ww. grup, ale dostarczały informacji za odpowiednim wynagrodzeniem. Do tej grupy współpracowników wywiadu Mgr Urszula Księżopolska zalicza informatorów stałych i doraźnych (s. 134).

W podsumowaniu rozdziału Autorka dysertacji słusznie napisała, że zaangażowanie żołnierzy SG w zwalczaniu przestępczości celno-skarbowej i podległość Ministerstwu Skarbu były przykrywką do jej faktycznej roli w ochronie granic II RP.

W tej części pracy odnotowuję niezbyt fortunnie sformułowany przypis 401 (s. 133). Poprawne jego brzmienie: AAN, Komenda Główna Straży Granicznej w Warszawie (KG SG), seria 1.2 Instrukcje KG SG, sygn. 16. Jest to jednostka KG SG w Warszawie, której Archiwum Akt Nowych nadało podtytuł: Instrukcja dla prowadzenia „dossier” i kart ewidencyjnych w wywiadzie Straży Granicznej - zmiany instrukcji. Instrukcja, korespondencja.

Rozdział IV

Rozdział ten (s. 138-189) poświęcony został omówieniu stosunków granicznych z sąsiadami państwa polskiego po I wojnie światowej. Do analizy, opisów i wnioskowania Doktorantki w części rozdziału dotyczących umów z: Niemcami, Czechosłowacją, Rumunią, Wolnym Miastem Gdańsk, Litwą i Łotwą nie mam zastrzeżeń. Jednocześnie dostrzegam umiejętność swobodnego poruszania się Mgr Urszuli Księżopolskiej w dokumentach

źródłowych, jakimi w tym przypadku były zasadnie dobrane akty prawne. Na podkreślenie zasługuje podrozdział 4.2 (s. 142-152) omawiający problematykę graniczną z Niemcami, w którym autorka przedstawia w ujęciu chronologicznym rozwiązania prawne z tym państwem. Wszechstronne podejście do tematu uwypukla złożoność problemów, z jakimi musiało się zmierzyć państwo polskie.

Podobne ujęcie tematu zostało przedstawione z pozostałymi sąsiadami Polski. Jak już zaznaczyłem do tej części pracy, oprócz granicy wschodniej, uwag merytorycznych nie wnoszę. Mam jednak zastrzeżenia dotyczące sposobu sporządzania przypisów 441, 442, 443, 444 i 445 (s. 146), w których zabrakło tytułów aktów prawnych.

Do podrozdziału 4.6 *Umowy polsko-radzieckie* zgłaszam następujące uwagi: brakuje w tekście umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie podpisanym 12 października 1920 r. w Rydze pomiędzy Rosją i Ukrainą a Polską¹². Jest to bardzo istotny dokument, który był podstawą do dalszych pertraktacji dotyczących przebiegu linii granicznej. Należało także przywołać Traktat pokoju podpisany również w Rydze 18 marca 1921 r., jako najważniejszy dokument ustanawiający porządek polityczny na wschodniej granicy państwa polskiego¹³. W tekście brakuje też informacji o powołaniu w maju 1921 r. (s. 173) Mieszanej Komisji Granicznej, w skład której wchodziły: Delegacja Polska na czele z Leonem Wasilewskim oraz Delegacja Rosyjsko-Ukraińska, której przewodniczył Stanisław Pestkowski, a której celem była delimitacja i demarkacja granicy.

Do pozostałych fragmentów tej części pracy uwag nie wnoszę.

Podsumowując część merytoryczną rozprawy doktorskiej pragnę podkreślić, że wartością dodaną każdego rozdziału, są zamieszczane uwagi wstępne, a także ich podsumowania. Tego typu zapisy pozwalają docenić wysiłek Doktorantki, która każdą część rozprawy potraktowała jako oddzielny tematycznie fragment, co w istotny sposób ułatwia analizę pracy i jej ocenę.

Bibliografia

Na uwagę zasługuje obszerna bibliografia, w której zostały zamieszczone archiwalia z Archiwum Akt Nowych, Archiwum Straży Granicznej oraz Centralnego Archiwum Wojskowego (s. 193-195). Ponadto podkreślić należy szeroki wykaz aktów prawnych - 104 pozycje (s.195-206), a także 123 pozycje literatury (s. 206-213).

¹² Instytut Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku (IJPUSA), Adiutantura Generalna Naczelnego Wodza, sygn. 701/2/29, k. 136.

¹³ Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych (AMSZ), Traktat pokoju, podpisany w Rydze 18 marca 1921 r., sygn. Zespół 5, tom 94, k. 1-14.

W mojej ocenie dobór źródeł jest wystarczający i merytorycznie uzasadniony, chociaż Doktorantka mogła również wykorzystać dokumenty z Archiwum Instytutu Hoovera, Instytutu Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku (kolekcja: Ukraińska Misja Wojskowa w Polsce, sygn. 701/7/1-701/7/5), Instytutu Polskiego i Muzeum gen. Sikorskiego w Londynie (wymienione instytucje posiadają zdigitalizowane archiwalia, które udostępniają online), Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Warszawie (zespół 5, teczki 13, 94, 95) oraz dodatkowo z Archiwum Akt Nowych, Akta Jana Dąbskiego, sygnatury 1-23 i Akta Leona Wasilewskiego, sygn. 46-56.

Konkluzja

Praca została napisana z wykorzystaniem wielu źródeł archiwalnych i dobranej właściwie literatury. Ich wykorzystanie w recenzowanej pracy uznaję za zasadne. W mojej ocenie rozprawa doktorska wzbogaca wiedzę o jednej z formacji granicznych II Rzeczypospolitej Polskiej - Straży Granicznej, ma interesujący i porządkujący charakter i co jest istotne, wnosi do obiegu nieopracowane dotychczas treści naukowe.

Zgłaszane uwagi w szczegółowej charakterystyce pracy, większości przypadków, mają charakter marginalny i jako takie nie wpływają na ostateczną pozytywną ocenę. Stwierdzam więc, że dysertacja spełnia wymogi określone w artykule 12 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. W związku z powyższym z pełnym przekonaniem wnioskuję o dopuszczenie Mgr Urszuli Księżopolskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

